

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

lentacv-||la noui testamenti Cardi.||nalis sancti Xisti.||

Cajetan, Thomas

Colonie, 1526

VD16 V 1243

In vndecimo. Tractantur tria occulti ora.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34421

Incipit vndecimum

Ientaculum in quo tria tractantur.

Currunt vndecimo tria occultiora tractanda.

Primum est Joan. x. quū dñs Judeis respondit, ego dixi dñs estis &c.

Secundū est ad Phil. ij. Qui quū in forma dei esset, nō rapinam arbitratus est &c.

Tertiuū est apoc. iij. Tu creasti omnia: & propter voluntatem tuā erant & creata sunt.

Circa Primum ambiguitas magna occurrit, cur dñs quū dixisset se esse verum deū, dicēdo ego & pater vnū sumus, & Judei vellent ipsum, ppter ea lapidare tanq̄ blasphemū, dicentes tu homo quū sis facis teipsum deum: cur inq̄ diuertit sermonē dñs a deitate p̄ essentiā ad deitatē p̄ participationē afferēdo psalmū loquētem de viris excelsis, ego dixi dñs estis. Videtur eū ex hoc dñm voluisse occultare veritatē qua dixerat se esse verū deum, & reddere rationē quare nō blasphemauerit, q̄a sacra scriptura attribuit dei nomē etiā viris excelsis, apparet siquidem q̄ scriptum voluit intelligi deum simili modo sicut illi de quibus dicitur, ego dixi dñs estis. Et hinc sequeretur arriana heresis, quod Christus nō se dixit verum deum p̄ essentiā, dicendo ego & pater vnū sumus, sed ex exposuit se esse deum p̄ participationem inducendo hanc psal. auctoritatem.

Et augetur difficultas ex subiūctis verbis de se.

Q

Leuaculi vndecimi questio prima

ipso: scilicet quem pater sanctificauit et misit in mundum. Nam sanctificari alienum est a deo per essentiam: filius enim dei non est sanctus factus, sed est sanctus genitus. Et propterea affirmando se sanctificatum a patre, affirmat se factum sanctum a patre: hoc per hoc non esse deum per essentiam, sed esse sanctum factum, sicut etiam Hieremie dictum est: antequam exires de ventre sanctificauit te. Undique ergo hec domini verba indecentia videntur, tunc maxime quando de eius deitate agebatur.

Ad hoc Dicitur, quod licet prima facie hec domini verba diuersina videantur, et ad procedendum debilibus Iudeorum intellectibus, aspiceret impotentibus ad claritatem sue deitatis, dicta a domino: perspicatius tamen intuentibus apparet oppositum, nam per hec verba dominus et directe respondet obiectioni Iudeorum, et seipsum amplius manifestat esse verum deum.

Ad cuius veritatis euidentiam, aduertendum est dominum dixisse inueniri tripliciter communicatum dei nomen. primo per originem, dicendo, ego et pater unum sumus. Secundo per participatiorem diuini sermonis: dicendo, si illos dixit deos ad quos dei sermo factus est. Tertio per gratiam unionis personalis, dicendo quem pater sanctificauit et misit in mundum. Dominus namque noster Iesus Christus quatenus filius dei est, verus deus est per originem eternam a patre: quatenus vero filius hominis est, verus quoque deus est per gratiam unionis personalis nature humane assumpte ad personam filii dei, ita quod per gratiam unionis effectum est ut homo, ut filius hominis, ut Iesus Christus esset verus deus: iuxta quod

pentaculi vndecimi questio prima cvi

bum apostoli ad Heb. i. Tunc melior angelis effectus quanto differentius pre illis nomine hereditavit: cui enim dixit aliquando angelorum, filius meus es tu. Quia igitur Iudei obiecerant Christo quod blasphemasset, propterea quia quum esset homo faciebat seipsum deum, dominus directe respondet non esse blasphemiam quod homo sit deus intelligendo de deo vero: quia per gratiam unionis personalis ipse verus homo erat verus deus. Et ut hoc possent intelligere, manduxit eos per illos qui facti sunt dei per gratiam divini sermonis, ita quod cognoscendo homines inveniri deo est per gratiam uno modo, ascenderet ad credulitatem quod per gratiam, excellentiori modo (scilicet per gratiam unionis personalis) invenitur homo deus verus. Ex hoc enim quod uterque modus quo homo est deus, ad gratiam spectat, rationabiliter, convenienter ac sapientissime dominus manducebat Iudeos ex uno modo ad alium, ex inferiori modo ad superiorem, ex gratia multis communi ad gratiam singularissimam soli nature assumpte a filio dei processam. Unde et dominus etiam in modo loquendi argumentatus est ab inferiori gratia ad superiorem, a communi ad singularissimam dicens, si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est, quem pater sanctificavit et c. insinuando ex differentia inter numerum pluralem et singulari, scilicet illos et quem, et ex differentia gratie (scilicet ad quos sermo dei factus est, et sanctificavit et misit in mundum) rationem suam ascendere et procedere ab inferiori gratia ad superiorem immo ad supremam. Ubi etiam adverte, quod quia Iudei dixerant facis te ipsum deum, christus respondet, quem pater sanctificavit et misit in mundum: attribuit quod pater fecit, et quod non ipse usurpat sibi esse deum.

Ientaculi vndecimi questio prima.

Uerba autem illa, quem pater sanctificauit et misit in mundum, ex duplici capite significant gratiam unionis personalis.

Primo ex vi illius relativi quem, quod est relatiuum substantie, et refert hypostasim. Inter sanctificationem siquidem aliorum hominum et Christi hominis hec est differentia: quod sanctificatio aliorum primo refertur ad animam et mediante anima ad personam que sanctificatur, sanctificatio vero Christi hominis primo terminatur ad personam, nam ex hoc ipso humanitas Christi fuit primo sancta, quia facta est in hypostasi uerbi. Et propterea de Christo homine singularissime dicitur, quem pater sanctificauit: hoc est personaliter sanctum fecit. Et licet sanctitas illius persone non sit facta in se, est tamen facta sanctitas illius nature assumptae: sicut persona filii dei est facta persona illius nature. Sanctificatus ergo singularissime dicitur Christus homo: pro quanto sanctus factus est secundum naturam humanam ex personalitate diuina. Et hinc patet quod excellentior sit homini sanctificationis gratia quam sit gratia sermonis dei: ob quam scriptum est, ego dixi dei estis. Et illa quidem gratia est allocutionis ad homines preexistentes: ista autem est ad constituendum substantialiter hominem sanctum, hoc est hominem deum: quoniam per Anthonomasiam sanctitas soli deo attribuitur: iuxta celestem hymnum, sanctus sanctus sanctus dominus deus. Et ad propositum de Christo dicit angelus Luc. i. ad beatam virginem, quod ex te nascetur sanctum.

Nec solum verificantur hec secundum rem, sed etiam seruata proprietate locutionis. Et enim sic Christus uere dicitur sanctificatus ratione gratie

Tentaculi vndecimi questio prima c vii.

habitualis in anima ipsius, ita vere dicitur sanctificatus ratione gratie vnionis personalis concessæ humanitati ipsius. Et quia hec sanctificatio est et prior et potior illa, immo est causa illius (vtpote faciens hominem deum veram in persona significatam per relatum quem) ideo proculdubio de sanctificatione per gratiam vnionis hec domini verba intelligenda sunt.

¶ Et quoniam profundus nimis est huiusmodi intellectus ad quem Iudei ascendere non poterant, adiunxit bonus dominus alterum manifestum caput vnde poterant huiusmodi vnionis gratiam percipere addendo illud verbum, et misit in mundum. Nam etiam si sanctificatio comuni modo acciperetur, ex isto adiuncto intelligeretur vna persona filij dei et filij hominis, fuerunt siquidem multi alij sancti facti, sed nullus fuit cui conuenerint hec duo: scilicet quod fuerit sanctificatus, et fuerit missus in mundum.

¶ Et nota bene li in mundum (hoc est in vniuersum et non in mundum visibilem tantum, sed simpliciter et absolute in mundum) quoniam qui mittitur in mundum, extra mundum erat, extra quem solus deus est: omnes enim res, partes sunt mundi: ac per hoc sunt in mundo sicut partes in toto, excepta sola illa re que deus est, que etiam secundum philosophos est bonum extrinsecum totius vniuersi: vt patet xij. Nota. Ex hoc igitur quod vnusmet homo est ille quem pater sanctificauit et misit in mundum, etiam si sanctificatio comuni modo intelligeretur, significatur quod vnusmet homo est et verus homo et verus deus: quatenus sanctificatus verus homo, quatenus missus in mundum

Tentaculi vn decimi questio prima.

a patre verus deus, ac per hoc in verbis istis significatur gratia vnionis psonalis, qua factū est vt filius hominis esset filius dei, qua manifeste excludit quod blasphemauit dñs Iesus: q̄ quū homo esset ⁊ filius hominis, dixit quia filius dei sum, dixit ego ⁊ pater vnum sumus.

¶ Et sic manifestum est, quod dominus non timuit perseverare in confessione sue vere deitatis, nec diuertit sermonem ad deitatem p̄ participationē: sed quum dixisset se verum deū per essentiā (quod verificatur de ipso quatenus est filius dei) aperuit Iudeis ⁊ nobis q̄ etiā quatenus est filius hominis, est per gratiā vnionis verus deus, ⁊ ad hoc intelligendum manuduxit eos per illos qui dicti sunt dñi per gratiā sermonis diuini. Vnde nō dedit arrianis occasionem errandi, sed perscrutandi ad intelligentiam sue doctrine.

¶ Et q̄ hec fuerit ad literam intentio domini, manifestatur per subsequētia verba, nā hec que dixit de identitate sue persone q̄ erat vnus de⁹ ⁊ hō, statim probat subiungendo, si nō facio opera patris mei, nolite mibi credere: si autem facio, ⁊ si mibi nō vultis credere, opibus credite, vt cognoscatis ⁊ credatis quia pater in me est ⁊ ego in patre. Vbi ex vnitāte operationis sue ⁊ patris, probat vnitatē substantialem sui ⁊ patris quam predixerat. Vnde etiam Iudei auditis his, quia intelligebant hāc domini responsionem ad idem tendere quod dixit: at (scilicet ego ⁊ pater vnū sumus) p̄pter quod volebant eum lapidare, non quienerunt: sed his auditis vt euangelista dicit, querebant eum apprehendere, sed ipse exiit de manibus eorum. Ex quo facto ma

Ientaculi vndecimi questio secūda cvl. j.
nifestius redditur quod diximus, scilicet quod sermo
domini non erat ad diuertendum, sed ad manu-
ducendū eos ad veritatē quā dixerat, si enim fuisset
diuersius sermo, nō perstitissent vt apprehēderēt
eū, ⁊ lapidarēt extra templum: vt pote persistentem
in blasphemia. Et per hec patet solutio ad quesita
omnia. Hec de primo.

Circa Secundū ad Phil. ij. Scilicet qui
quū in forma dei esset, nō rapinam
arbitratus est esse se equalem deo, sed exinani-
uit semetipsum formā serui accipiēs) difficultas ex
multis capitibus occurrit.

¶ Et primo quia impertinentia multa videtur hic
apposita, quū em̄ apostolus intenderet dicere Chri-
stū quū esset deus semetipsum humiliasse ad incar-
nationem ⁊c. impertinens primū videtur q̄ equali-
tatē ad deū immisceat: sufficiebat em̄ dicere, q̄ quū
in forma dei esset, exinaniuit semetipsum ⁊c. Rur-
sus. Si equalitas ad deum inferenda erat, quorsum
inseririt iudicium seu arbitriū de equalitate? satis
enim fuisset dicere, qui quū in forma dei esset, ⁊ e-
qualis esset deo, exinaniuit semetipsum. Iterū. Si
equalitatis arbitriū interponendū erat, quorsum de
non rapina sermo hic est: vbi ad humilitatis virtu-
tem hortabatur apostolus Christi exemplo, nō ad
fugā vitioꝝ. Nec caret deniq; scrupulo, quorsum
apostol⁹ incarnationē appellauit euacuationē ipsi⁹
filij, dicēdo exinaniuit semetipsum: quū nulla inter-
nenerit euacuatio in hoc mysterio.

¶ Secundo magna est difficultas circa cōtextum
huius sermonis, non enim apparet ad quid respi-
cit illa aduersatina coniunctio sed, quū dicitur sed

Centaculi vndecimi questio secunda

exinanivit semetipsum, videtur enim q̄ debuisset dicere, et tamē semetipsum exinanivit: quoniā ex hoc dicto, qui quum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo (quo dicto significatur quod Christus cognouit nō rapina sed natura esse se equalem deo) consequēter subiungendū erat et tamē exinanivit semetipsum, et nō subiungēdum erat sed exinanivit semetipsum: quoniā nihil p̄missum est cui aduersetur li sed.

Ad euidenciam Huius sententie p̄spicere oportet prius intentionē et sensum, deinde ad verba descendere apostoli. Intentio eius (vt ex cōtextu apparet) est exemplum humilitatis qua superiores nobis inuicē nos arbitremur, ex Christi actione afferre: p̄miserat em̄ in humilitate superiores sibi inuicē arbitrātes, et subiunxit exēplū de Christo cū causali p̄iunctiōe dicēs hoc em̄ sentite in vobis quod et in Christo Iesu.

Exemplū autē Christi p̄sistit in duobus. primo in mysterio incarnationis, de quo nunc est sermo, deinde in mysterio passiōis, de quo post subiūgitur humiliavit semetipsum. Ex mysterio autē incarnationis intendit apostolus humilitatis exemplū afferre, assignando rationē quare Christus recognouit deum vt superiorem, et hoc directe seruit proposito suo, quo instruebat philipenses, vt in humilitate superiores sibi inuicem arbitrarentur, nam si Christus quum sit deus arbitratus est deum superiorem sibi, tanto magis homo debet hominem superiorem sibi arbitrari. Et quoniā ch̄so dño huiusmodi subiectio nō p̄uenit ex natura (qm̄ ex natura eq̄lis ē deo) sed ex libero arbitrio q̄ voluit incarnari.

Ientaculi vndecimi questio secunda, cix

ideo apostolus mira subtilitate radices ex pte rei ⁊ intellectus, hūilitatis oīs, ⁊ hūilitatis istius singularissime incarnationis in hac sentētia tangit. **¶** Qd vt clarius intelligat, recolendū est q̄ humilitas ex parte rei cōsurgit ex aliqua minoritate, ex pte at̄ intellectus cōsurgit ex cognitione ⁊ iudicio illius minoritatis: ex hoc em̄ arbitror aliū mihi superiorem, q̄a in aliquo minor sum illo, ⁊ recognosco me in aliquo minore illo: si em̄ essem minor, ⁊ non recognoscerē me minore, nō p̄pterea essem humilis. Et per oppositū si aliquā minoritatē habeo respectu alteri⁹, ⁊ equalem me illi facio seu iudico, rapinā p̄mitto: rapio em̄ equalitatem quā non habeo, quū sim minor. Et hinc amplius sequitur, q̄ si nos superiores nobis inuicē, non arbitraremur, rapinā p̄mitteremus: quia quilibet minor quū sit altero, equalē saltem se faceret illi, ac per hoc raperet equalitatem. **¶** Quibus prelibatis sensus apostolicus est: q̄ christus quū deus esset, non ex iudicio rapine equalitatis diuine sed ex propria voluntate recognouit deū superiorem, formā serui accipiens. Et per id qd̄ dixit nō ex iudicio rapine, excludit primo omnis minoritas a filio dei: si em̄ minor in aliq̄ esset deo, iudicium q̄ esset equalis deo, esset iudiciū per rapinam ac per hoc q̄ non ex iudicio rapine equalitatis diuine incarnatus est, declarat q̄ non ex iudicio alicuius minoritatis in seipso, ac per hoc q̄ non ratione alicui⁹ minoritatis subiectus est deo. fuisse siqdē ex iudicio rapine diuine equalitatis subiectus, si ex iudicio alicuius minoritatis in seipso subdit⁹ esset: arbitrans ⁊ merito rapinā, esse se equalē deo, q̄ minore se cognosceret. Sed non ex rapine iudicio s̄ ex

Ientaculi vndecimi questio secunda.

mera sua voluntate subiecit se deo, formā serui acci-
piens. Excludit secundo omnis cautela rapine eq̄-
litas diuine, siue quantū ad rem, siue q̄tum ad af-
fectū, siue quantū ad estimationē alioꝝ: fuisse siq̄-
dem ex iudicio rapine hmōi incarnatus, si cauens
ne deo debitū honorē vsurparet sibi, aut cauens ne
in affectū celsitudinis diuine veniret, aut cauens ne
estimaretur ab alijs deus, formam serui accepisset.
Sed omnis hmōi cautela excluditur ex hoc q̄ non
rapinā arbitratus est esse se deo equalē in omnibus
et per oia, hoc est, ex hoc q̄ non ex iudicio rapine di-
uine equalitatis quolibet, sed spontanea voluntate
formam serui accepit. ¶ Et pōt hec sententia cau-
sam denotans subiectionis Chri ad deū, suā volun-
tatē, et non iudiciū de minoritate aliqua in se cogni-
ta, adhuc duplicē sensum habere. Primus est intel-
ligendo per equalitatē ad deū, equalitatē intrinse-
cam. Et tunc est sensus, q̄ Chri quū in forma dei
esset, nō ex iudicio rapine diuine equalitatis (hoc est
non ex iudicio quo cognosceret se rapere diuinā e-
qualitatē, quia non ex iudicio q̄ se recognosceret in
aliquo minore p̄e: vt q̄a minor p̄e, honorare vo-
luerit patrē accipiendo formā serui) sed p̄pria volū-
tate semetipm exinanuit, formam serui accipiens.
¶ Aliter sensus est, intelligendo p equalitatē ad de-
um, equalitatē purā, hoc est, equalitatē non adiu-
ctam seruituti. Et tunc est sensus, q̄ Chri quū in
forma dei esset, nō ex iudicio rapine equalitatis pu-
re (hoc est non q̄ iudicauerit rapinā, permanere se
in pura equalitate ad deū) sed p̄pria voluntate ad-
iunxit seruitutez equalitati, dū exinanuit semetipm
formā serui accipiens. Et iuxta hunc sensum intena

Ientaculi vndecimi questio secūda. cx

dit dicere apoit. q̄ si L̄brus quī in forma dei esset, voluisset permanere patri equalis pure (hoc est equalis sine adiuncta minoritate quā p̄ incarnationem sibi adiunxit) non cōmisisset rapinā: qm̄ in forma dei erat, hoc est, q̄a deus verus erat. Et p̄terea non rōne alicuius debiti aut defectus aut minoritatis, &c. sed sola voluntate semetip̄m exinanivit formam serui accipiens, hoc est, fecit se minorē, quum esset equalis, nō minuendo equalitatē, sed adiungēdo equalitati minoritatem.

Et hic sensus vltimus qui includit primū & addit, magis videtur amplectendus ad literam: quia saluat ad literam tum proprietatem vocabulorum tum claritatem & facilitatem sententie & exempli ad humilitatem. Iuxta hunc siquidem sensum filius dei vere & proprie exinanivit semetipsum, hoc est, euacuauit personam suam, non aliquo intra suam personam contento, sed puritate equalitatis ad patrem: nam vbi prius erat patri equalis, & nullo modo minor, modo est equalis & minor. Et signanter dixit semetipsum: q̄a ita suā personam filius exinanivit, hoc est, euacuauit puritate equalitatis, q̄ non personā patris aut spiritus sancti euacuauit tali puritate: spiritus enim sanctus equalis patri ita est q̄ nullo mō minor: & similiter pater ita est equalis filio & spiritui sancto q̄ nullo modo minor. Sol⁹ at̄ filius est q̄ est & equalis & minor: q̄a semetipsum exinanivit, hoc est, euacuauit puritate equalitatis diuine, formā serui accipiens, hoc est, adiungēs equalitati seruitutē. Sicut iuxta hunc sensum sn̄a & facilis & clara ē: vt decet epistolare textū, & p̄cipue in exemplis. Inuenit siquē accommodatū valde bñ sic in-

Yentaculi vndecimi questio secunda.

tellectū exemplū Iesu Christi ad humilitatē: ex h
q̄ quū esset deus, ⁊ nosset q̄ non esset superbie rāpi
na pmanere in diuina equalitate, pura, voluit p̄ria
voluntate suam p̄sonam euacuare puritate equali
tatis, adiungendo sibi seruitutem qua p̄em supio
rem haberet. Si ipse sic fecit, quāto magis nos (q̄s
oportet arbitrari rapinā, esse nos equales alijs: q̄a
minores in aliquo sumus) debemus superiores nos
bis inuicem arbitrari? Rursus, satisfacere q̄ inues
nitur hoc exemplū precedentib. immediate verbis:
.s. non que sua sunt singuli considerantes, sed ea que
alioꝝ: qm̄ hinc habemus q̄ Ch̄us Iesus quū eēt
filius dei, non que sua sunt. s. diuinam equalitatem
puram considerauit seruandā, sed ad salutē alioꝝ
exinanivit semetipsum formā serui accipiens. Et si
altius scrutatus fueris, inuenies maximū humilita
tis exemplum: qm̄ quū in forma dei esset, ⁊ fm̄ dei
formā nec haberet nec habere posset vllō mō supe
riorē, fm̄ vero personā non haberet q̄ superiorē,
nec habere posset superiorē seruata puritate eq̄lita
tis, maluit euacuare suā personā puritate equalita
tis formā serui accipiendo vt haberet superiorē q̄
in sue equalitatis puritate p̄sistere. Propter quod
formalissime apostolus non dixit formā creatā sed
formā serui, vt equalitati minoritatē seruile adiu
xisse intelligeres, non solum ad confundendā n̄rā
superbiam qua superiorē vllum si fieri posset nol
lemus, sed ad impellendū ad humilitatem qua su
periores nobis inuicem arbitremur: imo ad tā diu
vacādum humilitatis affectui donec sentiamus in
nobis, quod ⁊ in Ch̄o Iesu sentimus: donec affe
ctemus ob alioꝝ bonū superiores alios nobis fa

Ientaculi vndecimi questio secunda. cxi

cere, euacuando nos circumstantibus nos condignitatibus nostris, et inferioribus aut etiam subditorum personas agendo, et si non semper extra, saltem intus.

Ad verba Antem descendendo, dicitur quod oportuit apostolum meminisse equalitatis dum tractaret de extremis, scilicet, superiore et inferiore (dixerat enim superiores sibi iuncte arbitantes) equale enim medium est inter maiorem et minorem. Oportuit quoque de arbitrio equalitatis loqui: dum de causa rationali, hoc est, agente a proposito tractabat. Rapinam quoque inseruit: quoniam rapina equalitatis ita contrarium humilitatis significat ut radicem humilitatis scilicet minoritatem ostendat.

Et scito quod ut contextus planus literere habeatur, negatio super verbum construenda est, ita quod littera sic ordinetur. Qui quum in forma dei esset, non est arbitratus rapinam esse se equalem deo, siue equalitate intrinseca siue equalitate pura: hoc est, non ex iudicio rapine equalitatis sed semetipsum exinanivit (in quo clauditur quod voluntarie se exinanivit) formam serui accipiens. Et sic aduersatiua coniunctio habet cui aduersetur, dum causa aduersatur cause, hoc est, voluntas aduersatiue ponitur ad non iudicium rapine: verba enim hec licet non per modum cause inducantur quantum ad sonum verborum, ut causas tamen continentia intelligenda sunt. Et sic intellecta, per aduersatiuam coniunctionem causa affirmata scilicet voluntas contra ponitur cause negate, scilicet, non arbitrio rapine equalitatis. Et significatur quod non ex iudicio rapine sed sponte exinanivit semetipsum. **¶** Dec de secundo.

Ientaculi vndecimi questio tertia.

Circa Tertium Apoc. iij. Omnia crea-
ta sunt, et per tuam voluntatem erant
et creata sunt. Difficultas occurrit quod pacto ve-
rificatur hoc quod omnia que deus creauit, per suam
voluntatem erant et postea creata sunt. Dupliciter
enim res dicuntur esse, vel in seipsis vel in suis cau-
sis: sicut domus dicitur esse vel in seipsa quando
est facta, vel in mente artificis antequam fiat. In utro
autem modo verificari possunt hec verba. Non de
esse rez in seipsis: quia tale esse non habent antequam create
sint: in textu autem dei, erant et creata sunt. Nec de esse
in arte diuina: quoniam creatura secundum esse quod habet in
deo, est creatrix essentia, et est ipse deus: iuxta illud
Joan. p. i. quod factum est in ipso, vita erat: ac per hoc
non dependent secundum tale esse a voluntate dei: et conse-
quenter falsum est dicere quod per voluntatem tuam erant
sicut falsum est dicere, quod ipse deus est per voluntatem
suam: debuit enim dicere, et per naturam tuam erant, aut
saltem per intellectum tuum erant.

Ad hoc Dicitur, quod proculdubio sermo iste in-
telligitur de creaturis secundum quod sunt in me-
te dei summi omnium artificis.

Et quum obicitur quod creature non sunt in mente
dei per voluntatem dei, sed per naturam seu intelle-
ctum eius: respondetur quod creature dupliciter in-
telliguntur esse in ipso summo opifice. Primo sim-
pliciter et absolute, ut effectus sunt in causa a qua pro-
duci possunt: secundo ut effectus producendi sunt in
causa. Et ut percipias hanc distinctionem, consi-
dera quod preter creaturas productas et producen-
das multa sunt alia in diuina potestate que possent, per

Pentaculi vndecimi questio tertia. cxii

ducere que tamen nunq̄ produxit nec producet. Et
ex his eleua mētis oculos, ⁊ psidera deū gloriosum
in duplici signo nature, hoc est, psidera primo ipm̄
secundū se, hoc est, nō psiderata determinatione vo
luntatis eius ad producendū aliquas creaturas:
⁊ sic videbis omnes creaturas tam quandoq; pro
ductas seu producēdas, q̄ nūq̄ productas seu pro
ducendas habere esse in deo vt in causa potente ill
las producere. Et loquendo de tali esse creaturaz
in deo, dicendum est q̄ sunt in deo per naturam et
non per voluntatem dei: quoniam hoc conuenit
deo ex sua natura, ⁊ non ex libero arbitrio. Si ve
ro consideras ipsum deū gloriosum deinde in se
cundo signo, hoc est, quam voluntas sua libere de
terminauit se ad producendū ita istas creaturas,
puta que sunt fuerunt ⁊ erunt in hoc mundo, q̄ nō
alias que nunquā fuerunt sunt ⁊ erunt videbis dif
ferentiam inter creaturas ⁊ creaturas in deo: in h
q̄ quedam sunt in eo solum in potentia, quia scilicet
et possunt ab ipso fieri, quedam vero sunt in eo nō
solum sic sed etiam vt producende: ⁊ q̄ creature
que sunt in eo hoc secundo modo scilicet vt produ
cende, per voluntatem ipsius dei habent hunc essen
di modum: quoniam ex libera dei voluntate quasi
translate sunt de ordine possibilitium absolute ad or
dinem producendorum quandoque. Et de crea
turis secundum tale esse Apocalyps. loquitur. Et
verum dicit: quoniam per voluntatem dei que cre
ata sunt erant producibilia, quamuis per naturam
dei erāt simpliciter possibilitia. Et sic creature vt pro
ducende erant in arte dei per suam voluntatem, et
create sunt per eandem voluntatem.

Ientaculi vndecimi questio tertia.

Ad objectionem autem in oppositum, q̄ cre-
atura in deo est creatrix essentia ⁊ vita, ⁊ cetera, re-
spondet̄ distinguendo, formaliter vel identice, hoc
est, q̄ creature in deo secūdam illam rem in qua
sunt, nō sunt per voluntatem, quia sic sunt ipsa de-
itas, sed formaliter vt sunt producende, sunt per vo-
luntatem. Quemadmodum actus liberi arbitrii
diuini formaliter est per diuinā voluntatem in deo,
nam q̄a vult eligit: ⁊ idē ipse est actus identice
(hoc est secundum rem que est) quia
est ipsa deitas, per naturam est non
per voluntatem. Nec de ter-
tio. Bude die vigesima
Aprilis M. D.
xxiij.